

ПРАКТИКА ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ ТА ЗА РУБЕЖЕМ

Н. АНТОНЮК, Г. УТКО (Львів)

ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ ЯК ПЕРЕДУМОВА ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ЄС

Європейське Співтовариство існує лише близько 60 років, однак за свою історію досягнуло значних результатів. ЄС забезпечив мир серед держав-членів Євросоюзу і процвітання своїм громадянам: він створив єдину європейську валюту (євро), вільний від кордонів «єдиний ринок», де товари, люди, послуги та капітал вільно пересуваються. За цей час кількість членів ЄС збільшилась з 6 до 27 держав. ЄС став провідною торгівельною силою і світовим лідером у таких сферах, як захист довкілля, та одним із головних донорів, що надають фінансову допомогу. ЄС завдячує цими успіхами своїй унікальній суті та організації його роботи, що безпосередньо пов'язане із процесом прийняття рішень, як головною умовою його ефективного функціонування.

У працях вітчизняних та закордонних авторів Грицяка І.А., Копійки В.В., Посельського В., Краєвської О.А., Волеса В., Мусиса Н., Ентіна Л.М., Зуєва В.Н. [4; 7; 11; 1; 2; 9; 5; 16] висвітлюються різноманітні аспекти європейської інтеграції, в тому числі творення спільних політик та процесу прийняття рішень. Інтерес становлять розвідки, які присвячені теоретичному опрацюванню і практичному застосуванню проблеми прийняття політичних рішень українських авторів Романюка А.С., Поліщука М., Кухти Б. [12; 6; 10]

На жаль вивчення такої важливої проблеми як процес прийняття рішень у ЄС не є достатньо розробленим українськими науковцями, хоча дослідження прийняття політичних рішень є актуальною проблемою для сучасної України. Відтак, автори ставили собі завдання - виявити основні здобутки ЄС по напрацюванню цього механізму, простежити основні етапи трансформації процесу прийняття рішень, яка пов'язана із ускладненням інтеграційних ініціатив та завдань від моменту заснування перших Європейських Співтовариств до сьогодні.

Процес прийняття рішень в Європейському Союзі передбачає проходження низки процедур, у яких задіяні головні інституції «законодавчого трикутника» - Рада ЄС, Європарламент та Єврокомісія. Причому головним змістом еволюції механізму було поступове наділення усе більшими і більшими повноваженнями Європейський Парламент. При прийнятті законопроектів в ЄС існують такі три основні три процедури:

- консультації;
- процедура згоди (санкціонування);
- спільне прийняття рішень.

Основна різниця між ними полягає у тому як Парламент взаємодіє із Радою. Згідно процедури консультацій Парламент просто висловлює свою точку зору; за процедурою спільного рішення Парламент приймає спільне з Радою рішення. Коли Європейська Комісія пропонує новий законопроект, вона повинна вибрати процедуру для його схвалення. Цей вибір залежить від «законодавчої бази» ініціативи.

Договір про утворення Європейського співтовариства вугілля і сталі від 18 квітня 1951 року став першим документом, що визначив механізм прийняття рішень та інституції задіяні у ньому. Цей договір основне місце у законотворенні відводив тодішній Раді Міністрів. Одноставне схвалення Радою або прийняте більшістю голосів залишалось необхідною умовою для прийняття важливих рішень, що обмежувало федеративний характер інституційної системи ЄСВС¹. Основною сферою, в якій Рада приймає рішення було видобуток вугілля та вироблення сталі. Вище правління (тепер Єврокомісія) також мало можливість прийняття рішень у складі дев'яти членів, а саме подавало певні законодавчі ініціативи. Парламентській Асамблеї ж відводилася лише консультативна роль у прийнятті законодавства Співтовариства. Відповідно до цього договору, Парламент володів повноваженнями щодо контролю над Вищим правлінням, однак не брав участі у прийнятті законодавства [8, с.65-67].

Договори про утворення ЄЕС та Євроатому від 25 березня 1957 року внесли вагомі зміни щодо повноважень Асамблеї у прийнятті рішень. Точніше, їй надали більш широкі повноваження у цій сфері. Згідно з Римськими договорами, Асамблея все ж була позбавлена законодавчих та бюджетних повноважень, однак могла уже формулювати «думку» (обов'язкову) на пропозиції Комісії, залишаючи Раду останньою інституцією у прийнятті рішень. Тобто, Рада, до прийняття рішення по проекті, підготовленого Вищим правлінням, була зобов'язана провести консультацію з Асамблеєю і отримати її думку, яка виносилася у вигляді резолюції, що, у свою чергу, доводилася до відома Голови Ради, а далі направлялася у Комісію. Сфера обов'язкових консультацій із Асамблеєю у перші роки її існування включала:

- Свободу обігу товарів;
- Спільної сільськогосподарської політики;
- Спільної транспортної політики;
- Угод про асоційоване членство у ЄЕС.

Виходячи із цієї практики консультацій із Асамблеєю, Рада Міністрів у березні 1960 р. поширила дію консультативної

¹Стаття 28 Договору про ЄСВС. - Available from: <http://www.unizar.es/euroconstitucion/library/historic%20documents/Paris/TRAITES_1951_CECA.pdf>

процедури на всі важливі проблеми. Не дивлячись на те, що термін «важливі проблеми» не був спеціально визначений, процедура використовувалася навіть у тих випадках, коли договори спеціально не вимагали проведення консультацій із Асамблеєю. [16, с. 14] Дана практика отримала назву «добровільної консультації»².

Таким чином, Римські договори визначили дві функції Асамблеї у процесі прийняття рішень: консультативну та контролюючу. У договорах про утворення ЄЕС та Євроатому також було зафіксовано, що Рада Міністрів повинна приймати більшість рішень одностайно. Однак, передбачалася також уже процедура прийняття рішень так званою кваліфікованою більшістю, яка давала змогу ефективніше та швидше приймати законодавчі акти. У Договорі зазначалася і відповідна кількість голосів для держав-членів: Німеччина, Франція, Італія – по 4 голоси; Бельгія, Нідерланди – 2 голоси і Люксембург – 1³.

Наступний документ, що вніс зміну у механізм прийняття рішень був Договір про злиття, що набув чинності 1 липня 1967 року. Після того, як були утворені нові та єдині для всіх Співтовариств Рада і Комісія, принципово помінявся процес прийняття рішень. Відбувся остаточний перехід від одностайності до прийняття Радою рішень простою чи кваліфікованою більшістю голосів. Квоти для голосів у даній інституції встановлювалися у певній пропорційності до численності населення держав-членів і становили ту кількість, яка передбачалася Римськими договорами. Кваліфікована більшість становила 12 із 17 голосів, блокуюча меншість - 6 [14, с. 53-67].

Чергова зміна процедури прийняття рішень відбулася у 1973 році на Паризькому самміті глав держав та урядів. На ньому була прийнята Декларація, у відповідності з якою Рада постановила:

- 1) після отримання пропозиції від Комісії на протязі одного тижня здійснювати відповідні консультації з Парламентом;
- 2) не розглядати пропозиції Комісії до отримання «думки» Парламенту;
- 3) більш повно проінформувати Парламент про дії по задоволенню вимог, що виложені у «думках» з тих чи інших питань.

Прийняття рішень було доповнене пунктом про обов'язковість проведення консультацій з Парламентом із будь-якого факту зміни тексту проекту законодавчого акту. Таким чином, парламентарі отримали можливість участі на всіх етапах обговорення майбутнього нормативного акту. Однак, Парламент ще не мав повноважень блокувати прийняття проекту рішення чи змусити інші інституції внести до нього зміни. Склалася ситуація, при якій виборний орган міг виразити свою думку на кожному етапі прийняття рішень, однак не міг заперечувати у тому випадку, коли інші інституції не приймали цю думку до уваги [15, с. 97-103].

Також варто зазначити, що після вступу нових членів до ЄС у 1973 році (Данії, Ірландії, Великобританії), змінилося і співвідношення голосів у Раді для прийняття рішень: Франція, Німеччина, Італія, Великобританія – 10 голосів; Бельгія та Нідерланди – 5; Ірландія, Данія – 3; Люксембург – 2 голоси. Кваліфікована більшість становила 41 голос із 58, а блокуюча меншість – 18. [20, с. 10]

Єдиний Європейський Акт (ЄСА) від 17 лютого 1986 року заснував у процесі прийняття рішень процедуру погодження. Основна ціль цієї фази законодавчого процесу, як видно із назви, заключається у наданні можливості Парламенту виразити свою згоду чи незгоду відносно певних дій зі сторони Ради, але без права вносити зміни. Фактично, мова йде про розробку механізму, що створюється з метою зменшення ризику конфлікту між цими законодавчими органами.

Зі вступом ЄСА в силу у 1987 році, був здійснений наступний важливий крок на шляху демократизації процедури прийняття рішень, через надання виборному органу додаткових можливостей участі в процесі. Однак, це супроводжувалось ускладненням процедури прийняття рішень.

Тим не менше, саме прийняття ЄСА стало початком одного із найважливіших етапів у формуванні механізму прийняття рішень в ЄС – етапу виникнення процедури спільного прийняття рішень. Перший варіант цієї процедури, що отримав назву «стадія співпраці» (чи кооперації)⁴, уперше передбачав можливість проведення двох читань законопроекту у Парламенті. Відповідно до даної процедури проект рішення, підготовлений Комісією, одночасно направлявся у дві інші ключові законодавчі інституції. Рада приймала рішення після отримання думки Парламенту, де прийняті до уваги поправки Комісії. На основі наданої позиції Рада виробляє «спільну позицію» та скеровує документ у Європарламент для проведення другого читання, де на протязі трьох місяців парламентарями приймається рішення. Варіантів наступного розвитку подій три:

- 1) прийняття акту, явне чи неявне (тобто без голосування);
- 2) відхилення тексту, зі збереженням можливості його затвердження у випадку одностайного рішення Ради;
- 3) пропозиція поправок, які, у випадку якщо їх схвалить Комісія, попадуть в остаточний текст рішення [16, с. 15].

Єдиний європейський акт також зафіксував факт отримання законодавчих повноважень Парламенту у бюджетній сфері, відтак Парламент отримав право брати участь в обговоренні й прийнятті всіх фінансових документів.

Не можна не зазначити також й те, що ЄСА остаточно закріпив спосіб голосування кваліфікованою більшістю в процесі ухвалення рішенням Радою. Також, з метою активізації діяльності Співтовариства, було передбачено, що в Раді міністрів рішення будуть прийматися більшістю голосів у таких областях як взаємний обмін послугами, капіталами, діяльність морського та повітряного транспорту. Змінилося і співвідношення голосів у Раді (внаслідок вступу до ЄЕС Греції, Іспанії та Португалії у 1981 та 1986 рр.): Франція, Німеччина, Італія, Великобританія – 10 голосів; Іспанія – 8; Бельгія та Нідерланди, Греція, Португалія – 5; Ірландія, Данія – 3; Люксембург – 2 голоси. Кваліфікована більшість становила 54 із 76 голосів, блокуюча меншість – 23 [3, с. 167-173].

² Стаття 149 Договору про ЄЕС. - Available from:

<http://en.wikisource.org/wiki/The_Treaty_establishing_the_European_Economic_Community#Section_1_.E2.80.94_The_Assembly>

³ Стаття 148 Договору про ЄЕС. - Available from:

<http://en.wikisource.org/wiki/The_Treaty_establishing_the_European_Economic_Community#Section_1_.E2.80.94_The_Assembly>

⁴ Стаття 6, п.2 ЄСА. - Available from:

<<http://www.unizar.es/euroconstitucion/library/historic%20documents/SEA/Single%20European%20Act.pdf>>

Найбільш вагомим внеском Маастрихтського договору про утворення ЄС від 7 лютого 1992 року у процес прийняття рішень стало запровадження процедури прийняття «спільного рішення»⁵ Європарламентом та Радою ЄС у сфері діяльності, що стосується Співтовариства (регулювання внутрішнього ринку, включаючи «чотири свободи», право на заснування, утворення, зв'язок, основні програми дій у сфері захисту навколишнього середовища). Як і раніше, більшість найважливіших нормативних актів мала прийматися шляхом використання процедури «подвійного читання».

Маастрихтський договір поширив голосування кваліфікованою більшістю, та загалом удосконалив процес прийняття рішень. Передбачалося, що поступово сфера питань, де Парламент приймає простою більшістю голосів, буде розширюватися. Новим елементом, що збільшував шанси досягти консенсусу, був новоутворений Узгоджувальний комітет⁶. Цей орган, куди входять члени Ради або їхні представники і така ж кількість представників Європарламенту, має на меті досягти згоди щодо спільного законопроект кваліфікованою більшістю членів Ради і більшістю голосів представників Європарламенту. Даний Комітет, в якому представлена ще й Комісія, має у своєму розпорядженні до двох місяців, протягом яких вимагається узгодити компромісний, побудований на спільній позиції текст законодавчого проекту. Позиція Ради та поправки, за які проголосував Парламент у другому читанні, зводяться до єдиного. Якщо досягнуто згоди, то протягом двох місяців текст має бути переданий Комітетом на затвердження на пленарному засіданні Парламенту та Ради. Якщо дві інституції підтримують текст – рішення прийнято, у противному разі проект рішення відхиляється із повторним проведенням усіх етапів законодавчої процедури. [3, С. 386]

Також Маастрихтський договір розширив участь Європарламенту у процесі прийняття рішень щодо бюджету. Відтепер проект законодавчого акту мав направлятися не лише у Раду, а й у Парламент, який вже мав право приймати або відхиляти даний проект.

Ще одним дуже важливим моментом даного Договору стало запровадження нової законодавчої процедури – процедури погодження. Вона полягала у тому, що для прийняття рішень Радою у певних сферах була необхідна згода Європарламенту. Ця «згода» була обов'язковою при розгляді питань громадянства, банківської системи, фонду структурних перетворень і розвитку, єдиної виборчої процедури, висновку низки міжнародних угод та угод про приєднання. [20, С. 248]

Амстердамський договір від 2 жовтня 1997 року значно спростив процес прийняття рішень у Європейському Союзі. Насамперед це стосувалося недавно створеної «процедури погодження»: Амстердамський договір звузив коло питань, із яких потрібна згода Європарламенту при ухваленні рішень, залишивши за ним тільки питання щодо приєднання, виборчої процедури, застосування санкцій за порушення основних прав, підготовки висновків щодо низки міжнародних угод. Такий підхід допоміг прискорити та спростити процес прийняття рішень в ЄС.

Наступним кроком у даному напрямку стало поширення прийняття «спільного рішення» Парламенту і Ради на наступні сфери: Європейський соціальний фонд, розвиток транспортної інфраструктури, заборона дискримінації, свобода переміщення, зайнятості, митне співробітництво тощо. Крім процедури прийняття спільного рішення Європарламент використовує процедуру відповідного висновку, яка використовується при прийнятті санкцій у випадках серйозних порушень, а також консультації.

Амстердамський договір розширив сферу прийняття рішень у Раді кваліфікованою більшістю. Відтак, кваліфікована більшість може застосовуватися до переважного числа нових положень Договору про Європейське співтовариство: ініціативи щодо створення нових робочих місць, рівні можливості для чоловіків та жінок, заходи боротьби із шахрайством, прозорість, єдина митна політика, охорона здоров'я, прийняття програм в області наукових досліджень і технологічних розробок. Одностайність вимагалася лише щодо питань конституційного характеру: поправки до угод, вступ нових держав, податки (вилучалися питання культури та наукових досліджень). Кваліфікована більшість уже при 15 членах ЄС означала наступний розподіл голосів у Раді: Франція, Німеччина, Італія, Великобританія – 10 голосів; Іспанія – 8; Бельгія та Нідерланди, Греція, Португалія – 5; Австрія, Швеція – 4; Ірландія, Данія, Фінляндія – 3; Люксембург – 2 голоси. Кваліфікована більшість становила уже 62 із 87 голосів, коли рішення приймалися за пропозиціями, винесеними Комісією, при вирішенні особливо гострих питань більшість мала підкріплюватися голосуванням 10 із 15 держав. [4, С. 29-35]

Ніцький договір від 26 лютого 2001 року став черговим правовим актом, що вніс зміни у процес прийняття рішень у Європейському Союзі. По-перше, Ніцький договір розширив сферу застосування голосування кваліфікованою більшістю в Раді ЄС. Відтепер від голосування більшістю залежатимуть такі питання, як вибори керівництва ЄС, контроль за бюджетом, торгівля фінансовими послугами, а з 2007 року – розподіл комунітарної допомоги несприятливим регіонам. Кваліфікована більшість визначатиметься, згідно з положеннями Ніцького договору, за декількома критеріями:

- установленою кількістю голосів;
- більшістю голосів держав-членів;
- правом держави-члена вимагати підтвердження того, що кваліфікована більшість представляє щонайменше 62% всього населення ЄС.

По-друге, Ніцький договір передбачив перерозподіл кількості місць у Раді із врахуванням майбутніх членів ЄС (10 держав Центрально-Східної Європи, а також Болгарії і Румунії). Згідно з договором, місця розподілялися наступним чином: Франція, Німеччина, Італія, Великобританія – 29 голосів; Іспанія, Польща – 27; Румунія – 14; Нідерланди – 13; Бельгія та Греція, Португалія, Чехія, Угорщина – 12; Австрія, Швеція, Болгарія – 10; Ірландія, Данія, Фінляндія, Словаччина, Литва – 7; Люксембург, Латвія, Естонія, Словенія, Кіпр – 4 голоси, Мальта – 3. Згідно з Договором, який визначив сучасний механізм прийняття рішень (тобто до початку дії положень Лісабонського договору у 2014 році), для прийняття акту, що вноситься у Раду ЄС на затвердження, вимагається не менше 258 голосів «за», наданих більшістю держав-членів. У інших випадках

⁵ Стаття 189б, п.2 Договору про ЄС. - Available from: <<http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/dat/11992M/htm/11992M.html>>

⁶ Стаття 189б, п.4. Там само

(визначені Договором) для прийняття акту необхідно 258 голосів, однак при умові, що вони надані не менш ніж 2/3 держав-членів. [17, С. 167-172]

Таким чином, Ніський договір підвів підсумки усіх попередніх договорів і сформулював процес прийняття рішень, який можна звести до наступного:

- 1) Існують три основні інституції, що приймають участь у виробленні та прийнятті рішень: Європейська Комісія, Рада ЄС та Європейський Парламент;
- 2) Існують три основні варіанти процедури прийняття рішень при взаємодії цих органів: процедура консультації (до моменту остаточного прийняття рішення Радою, вона має обов'язково дочекатися висловлення позиції Парламенту), процедура схвалення (Парламент має дати згоду на розгляд того чи іншого питання, в іншому випадку закон не буде прийнятим) та процедура прийняття спільного рішення;
- 3) Прийняття рішень відбувається у три етапи: внесення пропозиції (Єврокомісія), їх обговорення (Рада та Парламент) та, безпосередньо, прийняття (Рада);
- 4) У Раді існує три основних варіанта голосування за прийняття певного законодавчого акту: одностайно (це питання, що мають «конституційну сутність» (процедура виборів Європарламенту, положення про Суд ЄС, Суд Аудиторів, застосування мови в інституціях ЄС), питання, з яких держави-члени висловили бажання залишити за собою право вето (ресурси Спільноти, соцзабезпечення, непряме оподаткування і т. д.), сфери транспорту та допомоги, де Рада може дозволити відступити від договірних норм, а також питання у сферах спільної зовнішньої та безпекової політики і внутрішніх справ і кримінального судочинства); кваліфікованою більшістю, а також простою більшістю (50%+1 – передбачене як загальне правило, або коли нема потреби застосування іншої форми голосування, для процедурних рішень і в обмежених випадках, як от прийняття внутрішнього регламенту, право Комісії збирати інформацію) [19, с. 563-567].

Для очільників ЄС було очевидним, що система прийняття рішень у Європейському Союзі за умови участі 27 держав-членів, поставила під сумнів саме існування ЄС. За умови приєднання наступних нових членів, ЄС ризикував би перетворитися лише на зону вільної торгівлі. Саме тому було вирішено про необхідність здійснення нової реформи, яка б удосконалила процедуру прийняття рішень в ЄС, зробила її прозорою, зрозумілою та ефективною. Такою реформою мав стати Договір про Конституцію для Європи, однак через негативні результати на референдумах Франції та Нідерландів, він так і не вступив у дію. Союз вийшов з цього положення, підготувавши новий проект – Лісабонський Договір, що, практично, став ревізією Договору про Конституцію для Європи.

Лісабонський Договір, що був підписаний 13 грудня 2007 року та набув чинності 1 грудня 2009 року, став наступним договором, що вніс зміни до процесу прийняття рішень у Європейському Союзі. Варто зазначити, що положення цього документу, які стосуються процедури прийняття рішень будуть діяти лише з 1 листопада 2014 р. Таким чином, до цього часу Європейський Союз буде функціонувати за системою Ніського Договору.

Лісабонська Угода суттєво міняє процес прийняття рішень в Європейському Союзі, фактично його спрощує. Рада, яка і надалі залишатиметься головним законодавчим органом ЄС, займатиме згідно з положеннями Лісабонської угоди більш рівноправне положення із Парламентом. Практично усі рішення будуть прийматися цими інституціями⁷. Також більшість питань щодо прийняття законодавства, у Раді буде прийматися уже не одностайно, а кваліфікованою більшістю. Так, Лісабонський Договір аж на 44 позиції збільшує кількість сфер, де рішення будуть прийматися таким чином, а це, зокрема: сфера свободи, безпеки і юстиції (прикордонний контроль, політика щодо надання притулку, імміграція, Євроуст і Європол), низка питань сфери спільної зовнішньої та безпекової політики, сфери енергетики, інтелектуальної власності, гуманітарної допомоги та ін. Сама «кваліфікована більшість» також набуває нового забарвлення. Як уже відомо, вона виводиться за складною формулою демографічної та іншої «ваги» кожної держави, що призводить до довгих суперечок між самими державами. Лісабонська угода міняє цю ситуацію і вводить принцип «подвійної більшості» при прийнятті рішень: не менше 55% країн, що представляють не менше 65% населення Союзу. І якщо раніше будь-яка країна могла накласти вето на рішення ЄС, то за новою системою заблокувати рішення зможуть не менше чотирьох країн⁸. Таке прийняття рішень є зрозумілішим і простішим. Однак, прийняття рішень одностайним способом все ж залишиться у таких сферах як оподаткування, соціальний захист, фінансові махінації, екологічна сфера. Право «вето» залишається за державами-членами ЄС і у найважливіших сферах – Спільна Зовнішня та Безпекова Політика, а також Європейська Політика Безпеки та Оборони [17, с. 59-66].

Таким чином, Європейський Союз визначив для себе нову систему прийняття рішень, яка значно відрізняється від попередньої. А це, в свою чергу, дає Союзу можливість працювати більш ефективніше та демократичніше. Відтепер рішення в ЄС будуть прийматися швидше та з меншою ймовірністю виникнення конфліктів між державами-членами.

Отже, проаналізувавши засади функціонування системи прийняття рішень у Європейському Союзі можна зробити наступні висновки:

- Система прийняття рішень ЄС відзначається багаторівневістю та еластичністю реагування на зростаючу складність євроінтеграційних завдань і викликів.
- При її напрацюванні задовільналися інтереси як малих, так і великих держав-членів, і таким чином ці дві групи могли у свій спосіб брати участь у механізмі прийняття рішень, відстоюючи власні інтереси.
- Інституції ЄС виявилися здатними сприйняти та відстоювати інтереси різних сфер бізнесу та населення.
- Наступний висновок дає підстави стверджувати, що чим вищий рівень наднаціональності прийняття рішень,

⁷ Стаття 9А, п.1 Лісабонського Договору. - Available from: <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/cg00014.en07.pdf>

⁸ Пункт 17 Лісабонського договору, що змінює частину четверту статті 9 С Договору про ЄС. – Там само.

взаємозалежності та зв'язку між державами у відповідній сфері економіки чи політики, тим більше успіхів у її реалізації вдається досягнути.

- Нагальність прийняття рішень вимагала переходу від одноставності до використання методу простої або кваліфікованої більшості.
- Система прийняття рішень стала органічною частиною всього інтеграційного механізму та передумовою ефективного функціонування Європейського Союзу.

1. Автореф. дис... канд. політ. наук: 23.00.04 / О.А. Краєвська «Концептуальні засади та інституційні механізми політики ЄС у сфері туризму»; Львів. Нац. ун-т ім. І.Франка. — Львів, 2007. — 26 с. — укр.
2. Волес В., Волес Г. Творення політики в Європейському Союзі / Пер. з англ. Р. Ткачук. — К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2004. — 871 с.
3. Грицяк І. А. Європейське управління: теоретико-методологічні засади: Монографія. — К.: КІС, 2006. — 395 с.
4. Грицяк І.А. Право та інституції Європейського Союзу. — К.: «К.І.С.», 2006. — 300 с.
5. Ентін Л.М. інституційна структура та механізми прийняття рішень і ЄС. — К. «МГІМО», 2004. — 169 с.
6. Ільчишин Л., Поліщук М. Політичні рішення: особливості прийняття та імплементації. — Вісник Львівського національного університету імені Івана Франка. Серія: «Філософські науки». — 2002. — №4.- С. 208-211
7. Копійка В.В. Розширення Європейського Союзу: теорія і практика інтеграційного процесу. — К.: Вид-во ВПЦ «Київський університет», 2002. — 253 с.
8. Копійка В.В., Шинкаренко Т.І. Європейський Союз: заснування та етапи становлення. — К.: «Ін Юре», 2001. — 448 с.
9. Мусис Н. Усе про спільні політики Європейського Союзу / Пер. з англ.. — К.: «К.І.С.», 2005. — XIV с., 466 с.
10. Основи політичної науки: курс лекцій за ред. Б.Кухти. Частина 2: Політичні процеси, системи та інститути. — Львів, 1997. — 336 с.
11. Посельський В. Європейський Союз: інституційні основи Європейської інтеграції. — К.: Смолоскип, 2002. — 168 с.
12. Романюк А.С. Порівняльний аналіз політичних систем країн Західної Європи: інституційний вимір. — Львів: Тріада Плюс, 2004 — С. 15-24.
13. Федонюк С.В., Лажнік В.Й. Європейська інтеграція: навчальний посібник. — Луцьк: Вежа, 2008. - 759 с.
14. Бодхард К.Д. Европейская интеграция. Происхождения и развитие Европейского Союза. — М.: АЕВИС, 1996. — 456 с.
15. Зеленов Р.Ю. Законодательные процедуры Европейского Союза: эволюция полномочий Европейского Парламента// Государство и право. — 2005. — №1. С. 97-103.
16. Зуев В.Н. Механизм принятия решений в ЕС — универсальный инструмент примирения интересов// Вестник международных организаций. — 2008. — №3 (18). С. 12-23.
17. Кашкин С.Ю. Лиссабонский договор — новый этап развития права Европейского союза // Право и международные отношения, 2008. - №9. — С.59-66.
18. Кашкин С.Ю. Право Европейского союза. — М.: Юристъ, 2004. — 254 с.
19. Denys S. le systeme juridique commuautaire / Denys S./ - 3-th edition mise a jour // Presses Universitaires de France . 2001/- 782 p.
20. Hosli M. O. Smaller states and the new voting weights in the Council. — netherlands institute of international relations: Clingendael, 2000. — 39 p.

SUMMARY

Antonyuk N., Utko G. THE TRANSFORMATION OF DECISION-MAKING SYSTEM AS A PREREQUISITE FOR EFFECTIVE FUNCTIONING OF THE EU

In this article the European Union decision-making system is researched. The aim of the article was to show the main EU achievements in formation of this system, to follow the main stages of decision-making system transformation, which is related to complication of integration initiatives from the moment of EU creation till the present time.